

**ZNANSTVENI
SKUP**

**VODICE
KROZ
POVIJEST**

**KULTURNI CENTAR VODICE
VODICE, 4. I 5. SVIBNJA 2019.**

**PROGRAM RADA SKUPA
I KNJIŽICA SAŽETAKA
VODICE 2019.**

ZNANSTVENI SKUP

VODICE

KROZ

POVIJEST

KULTURNI CENTAR VODICE

VODICE, 4. I 5. SVIBNJA 2019.

Vodice, 2019.

ORGANIZATORI

Grad Vodice

Pučko otvoreno učilište Vodice

Muzej grada Šibenika

Hrvatski institut za povijest

ORGANIZACIJSKI ODBOR

dr.sc. Mario Jareb, predsjednik

(Hrvatski institut za povijest, Zagreb)

Nelka Tomić, dr. med. (Grad Vodice)

Gordana Birin, prof. (Pučko otvoreno učilište Vodice)

mr.sc. Željko Krnčević (Muzej grada Šibenika)

Tončika Cukrov, prof.

KNJIŽICU SAŽETAKA UREDILI

dr.sc. Mario Jareb

Gordana Birin, prof.

GRAD VODICE

PUČKO OTVORENO
UČILIŠTE VODICE

MUZEJ GRADA ŠIBENIKA
Šibenik City Museum

HRVATSKI
INSTITUT ZA
POVIJEST

PROGRAM ZNANSTVENOG SKUPA

VODICE KROZ POVIJEST

SUBOTA, 4. svibnja

10–10.45 h

Otvorenje skupa

10.45–11.15 h

Bruno Brakus, Vodice kao izvor pitke vode za Šibenik u svjetlu izvještaja mletačkih dužnosnika

Tončika Cukrov, Urbanizam naselja: Od kaštela do početka modernizacije u 20. stoljeću

Stanka za kavu

11.30–12.00 h

Emil Podrug, Prapovijesna arheološka nalazišta u zaleđu Vodica

Toni Brajković i doc. dr. sc. Mato Ilkić, Lica careva (numizmatički materijal s arheološkoga lokaliteta Velika Mrdakovica)

mr. sc. Željko Krnčević, Srednjovjekovni arheološki lokaliteti u vodičkom kraju

Objed za sudionike i uzvanike u atriju Kulturnoga centra

14.00 –15.00 h

dr. sc. Ante Birin, Crtice iz povijesti srednjovjekovnih Vodica

dr. sc. Kristijan Juran, Izvori za istraživanje povijesti Vodica od 15. do 18. stoljeća

dr. sc. Ivo Glavaš, Princip zaštite šibenskog distrikta u ranome novom vijeku – primjeri Čorićeva tornja u Vodicama i tvrđave Rakitnice

PROGRAM ZNANSTVENOG SKUPA

VODICE KROZ POVIJEST

dr. sc. Lovorka Čoralić i dr. sc. Filip Novosel, Vodičani i Prvičani u mletačkim prekojadranskim kopnenim (pješačkim) postrojbama u 18. stoljeću

Stanka za kavu

15.20–16.35 h

Marina Lambaša, Župna crkva sv. Križa u Vodicama

Vladimir Lučev, dr. med., Narodni preporod i župnik Josip Mrkica

mr. sc. Lucija Benyovsky, Iz povijesti Katoličke Crkve u Vodicama od 1918. do 1941. godine

dr. sc. don Josip Mužić, Djelovanje Jose Šprljana u Križarskom bratstvu u Vodicama

17.00 h

Otvorenje izložbe u atriju Kulturnog centra

19.00 h

Odlazak sudionika i uzvanika na Obiteljsko gospodarstvo ROCA – večera

NEDJELJA, 5. svibnja

9.00–10.00 h

Damir Bulat, Osnutak Općine Vodice i prve godine

Petar Bagarić, Demografski pokazatelji Vodica u prvoj polovici dvadesetoga stoljeća

mr. sc. Lucija Benyovsky, Političke prilike u Vodicama između dva svjetska rata

Tončika Cukrov, Nove atribucije slika Ignjata Joba nastalih u Vodicama

Stanka

10.10 – 11. 10 h

Elvira Šarić Kostić, Ćiro Čičin Šain iz Vodica

dr. sc. Stipe Kljaić, Vodička inteligencija u revolucionarnome 20. stoljeću

dr. sc. Mario Jareb, Vodice u Drugome svjetskom ratu

doc. dr. sc. Zlatko Begonja, Šime Ivas i Hrvatsko proljeće

11.10 h

Zatvaranje skupa i odlazak sudionika i uzvanika na izlet brodom te objed – planirani završetak u 15 sati

VODICE KAO IZVOR PITKE VODE ZA ŠIBENIK U SVJETLU IZVJEŠTAJA MLETAČKIH DUŽNOSNIKA

Bruno Brakus

Kulturno-povijesni odjel, Muzej grada Šibenika, Šibenik

Za život svakog grada u srednjem vijeku kao i u ranom novom vijeku presudan je bio pristup pitkoj vodi. Šibenik nije bio iznimka. Sredinom 15. stoljeća gradi se veliki sustav javne vodoopskrbe. Četiri bunara koji je omogućio većem broju ljudi pristup pitkoj vodi, no izvještaji mletačkih knezova Šibenika jasno pokazuju da taj sustav nije bio dovoljan da podmiri potrebe Šibenika za vodom, pogotovo u ratno doba kada bi se broj stanovnika povećao zbog pristiglih izbjeglica iz okolice.

U takvim uvjetima najbolji izvor pitke vode za Šibenik bile su Vodice s kojima je Šibenik i u vrijeme neposredne ratne opasnosti mogao održavati vezu morskim putem. Naziv Vodice jasno upućuje na mnoštvo izvora vode na njezinom području. Iako je Šibenik i prije koristio vodu dovezenu iz Vodica, ona je presudnu ulogu u povijesti Šibenika odigrala u godinama Ciparskog i Kandijuskog rata, ali i između spomenutih ratova.

URBANIZAM VODICA: OD KAŠTELA DO POČETKA MODERNIZACIJE U 20. STOLJEĆU

Tončika Cukrov

Naselje se od kasnog srednjeg vijeka razvijalo kao ruralna nepravilna aglomeracija smještena duž obale u izduženoj uvali nedaleko od Šibenika. Mjesto ima stratešku važnost jer je u to doba obilovalo pitkom vodom pa se nastanjivanje formiralo oko dvaju velikih bunara. Unutar tkiva naselja sagrađena je 1533. godine kula (Čorićev turanj). Zbog opasnosti od turskih osvajanja izgrađen je obrambeni sustav s kulama s kopnene strane (kaštel). Granična zona s Osmanskim Carstvom u neposrednom zaleđu Vodica doprinijela je razvoju trgovine (turska badžhana).

Gradnja nove župne crkve (17./18. st.) zadržala je raniju strukturu naselja. Smještena je na glavnoj komunikacijskoj osi naselja (sjever – jug) koja povezuje Vrata od sela s dvama bunarima te se spušta na obalu. Velika promjena nastaje tijekom 19. stoljeća zahvaljujući gradnji cesta koje su Vodice s kopnene strane povezivale s okolnim mjestima i zaleđem. Paralelno se naselje okreće moru, gradi se Mali porat i Velika riva zahvaljujući čemu Vodice postaju trgovačko središte.

Velika luka te niska vodička obala bili su u prvoj polovici 20. stoljeća pogodni za gradnju hidrobaze. Njezin smještaj postavio je temelj „osvajanja“ obale prema jugoistoku. Vodicama je poslijeratna modernizacija donijela novu orijentaciju prema turizmu pa danas imaju karakteristike grada.

PRAPOVIJESNA ARHEOLOŠKA NALAZIŠTA U ZALEĐU VODICA

Emil Podrug

Arheološki odjel, Muzej grada Šibenika, Šibenik

Unutar administrativnog područja Grada Vodica ubicirano je više prapovijesnih nalazišta, od kojih su tri istraživana u okviru arheološke djelatnosti Muzeja grada Šibenika. Najstarije je nalazište Velištak na kojem su istraženi ostatci naselja iz kasnog neolitika, odnosno hvarske kulture (5. tisućljeće prije Krista). Ostala dosad zabilježena nalazišta su gradine - ostatci nekadašnjih bedemima utvrđenih položaja na vrhovima brda - kakve su karakteristične za kasnija prapovijesna razdoblja, poglavito brončano i željezno doba. Istraživanja provedena u naseljima i grobljima Velike Mrdakovice i Gradine u Dragišiću pokazala su da su te dvije gradine tijekom posljednjeg tisućljeća prije Krista predstavljale značajna naselja Liburna.

LICA CAREVA (NUMIZMATIČKI MATERIJAL S ARHEOLOŠKOG LOKALITETA VELIKA MRDAKOVICA)

Toni Brajković i doc. dr. sc. Mato Ilkić

Arheološki odjel, Muzej grada Šibenika, Šibenik

Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru, Zadar

Velika Mrdakovica prepoznata je kao najznačajniji arheološki lokalitet na području grada Vodica. Podjednako udaljena od Vodica i Šibenika, s lukom u obližnjem mjestu Zatonu, ovo liburnsko gradinsko naselje osnovano u 8./7. stoljeću prije Krista bogatstvom svojih nalaza, uglavnom importiranih iz mediteranskih i kontinentalnih proizvodnih središta, prosperiralo je tijekom cijele svoje skoro tisućljetne povijesti – sve do kraja 1. ili početka 2. stoljeća poslije Krista. Raznovrstan materijal pronađen na nekropoli i naselju tijekom arheoloških istraživanja (od 1969. do 1974. i od 2011. do danas) objavljen je u mnogim stručnim i znanstvenim publikacijama s posebnim naglaskom na helenističke i rimske reljefne izrađevine. Od najdatabilnijeg materijala, onog numizmatičkog, pronađena su četiri primjerka novca. Dva su tek usputno spomenuta i nije im se pridavala velika pažnja. Tek se početkom sustavnih arheoloških istraživanja na naselju, koja su započela 2014. godine i traju do danas, fundus šibenskog Muzeja „obogatio“ za značajniji broj rimskodobnog novca koji je upotpunio saznanja o životu liburnske zajednice na Velikoj Mrdakovici. U ovom ćemo radu, uz katalošku obradu, sav pronađeni novac pokušati interpretirati u kontekstu stupnja romanizacije i trgovinskih veza lokalnog stanovništva s ostatkom Rimskoga Carstva.

SREDNJOVJEKOVNI ARHEOLOŠKI LOKALITETI U VODIČKOM KRAJU

mr. sc. Željko Krnčević

Arheološki odjel, Muzej grada Šibenika, Šibenik

Ovim je radom dat slijed naseljavanja vodičkog zaleđa u razdoblju od 8. do 16. stoljeća. Najraniji arheološki nalazi koje vezujemo uz Hrvate na ovom području pronađeni su u jednom grobu podno Velike Mrdakovice i datiraju iz 8. stoljeća. Kasniji grobovi pronađeni su u Gaćelezima i Grabovcima, a datirani su u razdoblje od 9. do 12. stoljeća, dakle u vrijeme kad Hrvati već žive u okviru svoje države.

Oku najimpozantniji srednjovjekovni lokalitet je zasigurno gradina Rakitnica o kojoj don Krsto Stošić govori kao o sjedištu starohrvatske županije Luka.

CRTICE IZ POVIJESTI SREDNJOVJEKOVNIH VODICA

dr. sc. Ante Birin

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

U povijesnim vrelima Vodice se kao mjesto prvi put spominju na samom početku petnaestoga stoljeća. Od tog trenutka u spisima onodobnih šibenskih bilježnika – najbogatijem vrelu za proučavanje prošlosti srednjovjekovnih Vodica – tijekom čitavog tog stoljeća nailazimo na relativno skromne spomene Vodica koji se najčešće tek posredno odnose na Vodice i njihove stanovnike. Oni svjedoče kako su vodičkim krajolikom dominirali vinogradi, podignuti u pravilu na zemljištu u vlasništvu Šibenske biskupije, a čiju je vlasničku strukturu znatno lakše odrediti nego njihovu točnu poziciju. Ono malo neposrednijih spomena samih stanovnika Vodica, mjesne crkve Sv. Križa i istoimene bratovštine stoga predstavljaju iznimno svjedočanstvo o društvenoj i gospodarskoj povijesti mjesta, njegovoj svakodnevici i mjesnim institucijama te kretanjima ljudi i roba na lokalnoj razini.

IZVORI ZA ISTRAŽIVANJE POVIJESTI VODICA OD 16. DO 18. STOLJEĆA

dr. sc. Kristijan Juran

Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru, Zadar

Neistraženost vodičke povijesti poticajna je kako za povjesnike tako i za znanstvenike srodnih usmjerenja. Poticajna je, slutim, i za organizatore Skupa jer s jedne strane gotovo otklanja mogućnost nepotrebnih ponavljanja otprije poznatih pojava i procesa, dok s druge pruža obilje istraživačkih tema. Stoga će ovo izlaganje biti svojevrsno prethodno priopćenje i podloga za raspravu o historiografskim prioritetima, dakako unutar kronoloških okvira istaknutih u naslovu. U žarištu su, dakle, barem u ovoj prigodi, ali ne nužno i za buduću monografiju, opće napomene o arhivskim fondovima koji (još uvijek) kriju vrijedne podatke o Vodicama u kasnom srednjem i ranom novom vijeku.

PRINCIP ZAŠTITE ŠIBENSKOG DISTRIKTA U RANOM NOVOM VIJEKU – PRIMJER ČORIĆEVOG TORNJA U VODICAMA I TVRĐAVE RAKITNICE

dr. sc. Ivo Glavaš

Konzervatorski odjel u Šibeniku, Šibenik

Na sve učestalije osmanlijske provale na teritorij mletačke Dalmacije, nakon pada Bosne 1463. godine, dalmatinske komune odgovaraju gradnjom različitih utvrda i bedema, od samostalnih plemićkih kula do komunalnih tvrđava. Većina je utvrda sagrađena krajem 15. i najkasnije početkom 16. stoljeća. Šibenski distrikt se, poput ostalih dijelova mletačke Dalmacije, brani po dubini i po širini nizom utvrda, ali i bedemima kojima se pregrađuju široki prostori, kao što je bedem na poluotoku Oštrici kod Grebaštice. Dvije su značajne utvrde koje su branile zapadni dio šibenskog distrikta kula Čorićev toranj u središtu Vodica i tvrđava Rakitnica sjeverno od naselja. Nakon pada tvrđave Rakitnice u osmanlijske ruke početkom Cipraskog rata (1570. – 1573.) Čorićev toranj je posljednja obrana Vodica. Objasnit će se funkcioniranje obiju utvrda unutar sustava obrane šibenskog distrikta i usporediti sa, znanstveno dobro obrađenim, sustavom protuosmanske obrane teritorija trogirске i splitske komune.

VODIČANI I PRVIČANI U MLETAČKIM PREKOJADRANSKIM KOPNENIM (PJEŠAČKIM) POSTROJBAMA U 18. STOLJEĆU

dr. sc. Lovorka Čoralić i dr. sc. Filip Novosel

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Višestoljetni sukobi Mletačke Republike i Osmanskog Carstva značajno su utjecali i na prostor Dalmacije kao sastavnog dijela prekomorskih posjeda Serenissime. Stoga ne čudi što je uključenost stanovništva s istočne obale Jadrana u vojne strukture Mletačke Republike bila značajna do samog njezinog pada. Temeljeći istraživanje na dosadašnjim dugogodišnjim proučavanjima udjela Hrvata u mletačkim postrojbama u ranom novom vijeku, ovo će se izlaganje fokusirati na vojnike podrijetlom iz Vodica i s otoka Prvića koji su služili u mletačkim kopnenim postrojbama u desetljećima neposredno pred pad Republike Sv. Marka pri posljednjoj većoj mobilizaciji potaknutoj novonastalom situacijom u Europi. Detaljnom analizom gradiva pohranjenog u Archivio di Stato di Venezia (fond Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli) prezentirat će se imena, brojnost, vojni status, mjesto službe te još neke karakteristike vojnika sa spomenutog prostora čime će se nastojati rasvijetliti jedna zanemarena komponenta povijesti ovog prostora.

ŽUPNA CRKVA SV. KRIŽA U VODICAMA

Marina Lambaša

Kulturno-povijesni odjel, Muzej grada Šibenika, Šibenik

Stara vodička župna crkva Sv. Križa nalazila se na groblju, a spominje se već 1402. godine. Župa je osnovana 1564. godine, a nova župna crkva datira u vrijeme baroka, građena je od 1746. do 1749. godine. Zvonik je izgrađen, nasuprot pročelju crkve, nešto kasnije, između 1752. i 1772. godine pod majstorom Vicom Macanovićem. Glavnu kapelu, odnosno svetište, prema natpisu, izgradio je 1725. godine poznati barokni majstor sa šibenskog područja, arhitekt Ivan Skoko. Glavni oltar rad je više majstora, među kojima anđeli na nadvratnicima oltara pripadaju opusu Paola Calalla, venecijanskog majstora s kraja 17. i početka 18. stoljeća. Dva bočna oltara vežu se uz radionicu Pija i Vicka Dall'Acqua, dok su oltarne pale rad slikara Eugenija Morettija Laresea iz sredine 19. stoljeća.

NARODNI PREPOROD I ŽUPNIK JOSIP MRKICA

Vladimir Lučev

Josip Mrkica (Skradin, 11. ožujka 1825. - Šibenik, 30. studenog 1890.) nakon školovanja u Zadru i Beču zbog zdravlja i burnih političkih previranja vraća se u Šibenik.

Od 25. siječnja 1848. bio je u župi Sv. Križa u Vodicama. Nakon dvanaest godina u Vodicama zadarski nadbiskup Petar Dujam Maupas imenovao ga je stalnim kanonikom šibenske stolne crkve, upravo u vrijeme burnih narodnjačkih previranja. Godine 1860./1861. postaje središnja osoba Narodne stranke u Šibeniku. Osim što je sam pisao na hrvatskom jeziku i skrbio za jezičnu baštinu, nastojao je promicati hrvatski jezik potičući ustanove i pojedince na tiskanje i stvaranje djela na narodnom jeziku te prevođenje djela sa stranih jezika i zamjenu tuđica hrvatskim riječima. Prevoditelj je Novoga zavjeta (poslanice i evanđelja) na hrvatski. Kao trajan spomen na službu u Vodicama Mrkica je ostavio jedinstveni „Običajnik cerkve ss Križa na Vodicach u šibeničkoj biskupiji“. Dao je doprinos stvaranju hrvatsko-talijanskih rječnika franjevca glagoljaša Dragutina Antuna Parčića koji je kratko boravio na otoku Prviću. Dokaz tomu je Parčićeva potvrda u predgovoru drugog izdanja i svih drugih svojih hrvatsko-talijanskih rječnika. Od stručnih radova Mrkica objavljuje „Odjek povijesti donje Dalmacije do Zrmanje do Cetine“ i „Nacrt čovječjeg tijela“ u kojem je prvi put predstavljeno hrvatsko nazivlje pojedinih stručnih izraza iz područja anatomije. Mrkica je Matici dalmatinskoj predložio tiskati „Narodnu pismaricu“ koja je postala njezina najpopularnija knjiga doživjevši sedam izdanja.

Godine 1889. zastupnik je u Dalmatinskom saboru.

U borbi narodnjaka i autonomaša za kontrolu nad šibenskom općinom Mrkica je za narodnu stvar pridobio Antu Šupuka, prvog narodnjačkog gradonačelnika Šibenika (1872. - 1903.). Njegovom zaslugom i zaslugom Ante Zorića 29. siječnja 1866. otvorena je čitaonica u Šibeniku, koja je uspješno djelovala sve do 1914., te 1899. godine knjižnica Hrvatskoga sokola.

Prva školska knjižnica u Šibeniku osnovana je u Gradskoj pučkoj školi 1872., a kao darovatelji istaknuli su se Šibenčani Robert Visiani i Nikola Tommaseo.

Zbog zasluga za hrvatski jezik u nekrologu je stavljen uz bok vođe Narodne stranke: „Uz neprežaljenog Pavlinovića, Mrkica je bio između prvih, koji je u Dalmaciji hrvatsku knjigu, u novije doba, stao njegovati osobitim marom.“

Umro je 30. studenoga 1890., a na izričit zahtjev Vodičana, svojih nekadašnjih župljana koji su ga toliko voljeli i poštovali, pokopan je u Vodicama, u staroj župnoj crkvi Sv. Križa.

IZ POVIJESTI KATOLIČKE CRKVE U VODICAMA OD 1918. DO 1941. GODINE

mr. sc. Lucija Benyovsky

Ako se želi dobiti cjelovit uvid u društveno-političku situaciju u prvoj polovini 20. stoljeća, ne može se izostaviti uloga Crkve i široko polje djelovanja njezinoga svećenstva. Uza svoje primarne religiozne funkcije dio katoličkog svećenstva imao je potrebu biti aktivan u suvremenim društvenim zbivanjima. Od kraja Prvog svjetskog rata do kraja 1928. godine hrvatsko svećenstvo zastupalo je umjereno jugoslavenstvo.

Vjerski život Vodičana bio je tradicionalno vezan za župnu crkvu Našašća Sv. Križa. Crkva je okupljala vjernike preko organizacija intelektualaca katolika (laika). U Vodicama oni aktivno sudjeluju u politici u okviru Hrvatske pučke stranke (1921.), u gospodarstvu su uključeni u zadruge vezane uz crkvu: Vinarsku zadrugu osnovanu 1897. te 1934. - 1945. i Križarsko-potrošačku zadrugu „Vodice“ (1938. - 1941.). S druge strane djelovalo se i u okviru prosvjetne i sportske udruge Hrvatski katolički orao (1925. - 1929., kasnije Križarsko bratstvo).

Među siromašnim stanovnicima (omladinom) između dvaju svjetskih ratova šire se ljevičarske ideje. Crkva je načelno bila protiv novih ideja i socijalno-političkih pokreta pa je postojao sukob među Vodičanima različitih uvjerenja. Iz dokumenata i tiskane građe ne može se dobiti jasna slika, stoga su potrebna daljnja istraživanja.

DJELOVANJE JOSE ŠPRLJANA U KRIŽARSKOM BRATSTVU U VODICAMA

prof. dr. sc. don Josip Mužić

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split

Vodičko Križarsko bratstvo, iako malobrojno, okupljalo je osobe koje su se aktivno zauzimale za vjerski i društveni napredak svoga mjesta. Posebno se isticao Joso Šprljan svojim angažmanom i urođenim voditeljskim sposobnostima. U ovom radu na temelju sačuvanih zapisnika križarskih sijela u Vodicama osvjetljava se njegova uloga. Navode se sva izlaganja koja je držao, teme kojima su bila posvećena te drugi oblici sudjelovanja. Razvidno je da je uglavnom svaki treći put on imao glavno izlaganje na sijelu. Iz svega je vidljivo da je njegov doprinos bio ključan i da bi bez njega katolički život toga vremena u Vodicama bio puno siromašniji. Među temama koje je obradio dominiraju dvije: bogoljublje i domoljublje. Sagledavajući cjelokupan život i djelovanje Jose Šprljana, očito je da je vjera bila njegova glavna pokretačka snaga.

OSNUTAK OPĆINE VODICE I PRVE GODINE

Damir Bulat

Odlukom Pokrajinskog sabora dalmatinskog 1891. godine Vodice se odvajaju od Općine Tisno i postaju samostalna općina na čiji politički život utječu narodnjaci i pravaši. Razvoj autonomije Vodica prate usponi i problemi, kao i u drugim malim dalmatinskim mjestima austrijskog dijela Monarhije.

Uz rast broja stanovnika, postupna urbanizacija na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće Vodicama donosi poštu, telegraf, policijsku stanicu, prvu školsku zgradu, javno dobrotvorstvo, proširenje luke i lučko zastupništvo, čitaonicu, udruge Vodičku glazbu, Hrvatski sokol, Križarsko bratstvo.

Uređuju se ceste prema okolnim mjestima. Posebno važna bila je cesta prema Bribirskim Mostinama koja je utjecala na jačanje primarne gospodarske grane - izvoz vina u kontinentalni dio Monarhije. No vinska klauzula, upravo po osnutku općine 1891., usporavat će razvoj vodičkog težaka i dodatno jačati pravaštvo.

DEMOGRAFSKI POKAZATELJI VODICA U PRVOJ POLOVICI DVADESETOG STOLJEĆA

Petar Bagarić

Popisi stanovništva provedeni od 1900. do 1948. godine poslužit će kao glavni izvor za analizu demografskih pokazatelja. U radu će se iznijeti podatci o nacionalnoj, jezičnoj i vjerskoj strukturi stanovništva, prosječnoj veličini domaćinstava te o razvoju pismenosti stanovništva. Također će biti uključeni podatci o poljoprivrednim površinama i broju stoke radi uvida u gospodarski temelj Vodica u vremenu kada je poljoprivreda bila glavna gospodarska djelatnost. Kako bi se razumjele razlike u metodologiji provođenja pojedinih popisa stanovništva, bit će predstavljen i politički kontekst vremena koji je utjecao na njezin izbor.

POLITIČKE PRILIKE U VODICAMA IZMEĐU DVAJU SVJETSKIH RATOVA

mr. sc. Lucija Benyovsky

Između dvaju svjetskih ratova Vodice su bile općinsko središte u šibenskom kotaru. Sva važnija zbivanja koja su se događala u Šibeniku odražavala su se u Vodicama. Nakon prestanka prve talijanske okupacije Dalmacije (1921.) osnovane su mnoge političke stranke i brojne udruge.

Politiku Vodica međuratnog razdoblja obilježila je mjesna organizacija Hrvatske republikanske stranke (1921. - 1929.; od 1925. HSS). Njezini su članovi bili aktivni, djelovali su u raznim akcijama i udrugama, a popularnost im je rasla pa su na općinskim izborima 1926. godine pobijedili. Rad HSS-a bio je prekinut za vrijeme diktature kralja Aleksandra, a po njezinom ukidanju ponovno su pobijedili na izborima 1936. godine. Zanimljivo je da je na novim skupštinskim izborima, 1938., u Općini Vodice narod 100 % glasao za listu Blok narodnog sporazuma (udružena opozicija na čelu s dr. V. Mačekom).

U političkom životu Vodica značajno je djelovanje KPJ Vodice. Članovi tada ilegalne KPJ (zabranjena 1920.) i „revolucionarna omladina“ osnovali su 1924. godine prvu ćeliju KPJ u Vodicama. Mnogi komunisti vjerovali su u „dobre strane boljševičke vlasti“ što je dovodilo do sukoba s neistomišljenicima. Oni su s početkom Drugoga svjetskog rata u Vodicama bili nositelji ustanka protiv fašizma.

NOVE ATRIBUCIJE SLIKA IGNJATA JOBA NASTALIH U VODICAMA

Tončka Cukrov

Zahvaljujući najnovijim istraživanjima vezanim uz slikara Ignjata Joba stručna javnost ima informaciju da je on od 1927. do 1928. godine živio u Vodicama. Tijekom te jedne školske godine njegova je žena Živka radila kao učiteljica u vodičkoj školi dok je Job slikao. To je vrijeme za Joba bilo iznimno teško, intenzivno je proživljavao smrt tek rođenog sina Rastka pa su i slike iz tog razdoblja prepune nostalgčnosti.

Nastali radovi iz tog razdoblja stilski su i sadržajno drugačiji, slike su manjih formata i pretežno su žanr-prizori tamnog tonaliteta oslikani u duhu arhaičnog (magičnog) realizma. Za tada nastale slike ciklusa iz primorskog života smatra se da „... predstavljaju apoteozu mitskog doživljaja i idealizaciju svijeta Mediterana kao Arkadije“ (I. Reberski). Međutim, ovo istraživanje pokazuje da opisana svakodnevnica na slikama predstavlja ambijente karakteristične za Vodice, Tribunj i Šibenik (Primorsko selo, Berba u primorskom selu, U mlinu od maslina, Molitva, Nedjelja na otoku, Riblja pijaca, Svadba i dr.). Slike su zbog svoje osebujne naracije posebno zanimljive za lokalnu povijest kraja koji je opisan te je dijelom moguće putem prezentiranih scena rekonstruirati život tih sredina.

Spomenute Jobove umjetnine čuvaju se u nekoliko muzeja i galerija u Hrvatskoj i Beogradu.

ĆIRO ČIČIN-ŠAIN IZ VODICA

Elvira Šarić Kostić

Muzej grada Splita, Split

Ćiro Čičin-Šain (Vodice, 1890. – Split, 1960.) jedan je od rijetkih Vodičana koji je ostavši nakon školovanja u Splitu, Zadru, Kotoru, Zagrebu, Pragu, Grazu, Rimu, Firenzi i Ljubljani upravo u Splitu, povezao dvije različite sredine, i to jedno malo težačko naselje šibenskog kotara i Split koji osobito nakon Prvog svjetskog rata doživljava brzi razvoj. Pisac, dramatičar, pjesnik, putopisac, prevodilac, urednik, književni kritičar, publicist, novinar, likovni kritičar, gimnazijski profesor, kustos, ravnatelj muzeja - sve je to bio Ćiro Čičin-Šain. Ipak, usprkos raznolikim aktivnostima kojima se za života bavio, njegova uloga i utjecaji u određenom razdoblju nisu dovoljno poznati niti predstavljeni te se istražuje njegovo djelovanje u kulturnom, društvenom, ali i političkom životu splitske sredine od početaka njegovog angažmana već tijekom školovanja do šezdesetih godina prošlog stoljeća. U Muzeju grada Splita, koji se upravo zahvaljujući njegovim naporima razvijao i širio u gotičko-renesansnoj Papalićevoj palači unutar Dioklecijanove palače, čuva se njegova bogata intelektualna ostavština.

VODIČKA INTELIGENCIJA U REVOLUCIONARNOM 20. STOLJEĆU

dr. sc. Stipe Kljaić

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Pojedinci iz obrazovanoga sloja koji su potjecali iz Vodica živo su sudjelovali u političkim i kulturnim događajima hrvatske nacionalne povijesti 20. stoljeća. Svoje sveučilišne karijere i profesionalni rad ostvarivali su daleko od rodnog kraja, u većim središtima bivše Jugoslavije i svijeta. Njihovi politički stavovi i ideološka opredjeljenja zrcalili su ukupna previranja u hrvatskom nacionalnom korpusu u prošlom stoljeću. Nakon što su napustili rodni kraj i potom se izdignuli svojim obrazovanjem i društvenim položajem postavši tako pripadnici višeg građanskog sloja, bili su i fizički i duhovno odcijepljeni od rodnog kraja i njegovih glavnih političkih kretanja. Unatoč postojanju dvaju snažnih i masovnih pokreta koji su radikalno politizirali duhovne obzore vodičke zajednice u 20. stoljeću, pri čemu se misli na međuratni seljački pokret te na (poslije)ratni partizansko-komunistički pokret, vodička inteligencija većinom nije podržavala ni seljačku niti komunističku ideologiju. Kako su jedni među njima podržavali ideju hrvatske države oličenu u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, a drugi pak zamisao o potrebi obnove monarhističke Jugoslavije, tako ih se dobar dio našao razasut diljem svijeta kao sastavni dio političke emigracije nastale nakon 1945. godine.

VODICE U DRUGOME SVJETSKOM RATU

dr. sc. Mario Jareb

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Pregled događaja i povijesnih procesa u Vodicama i vodičkoj okolici tijekom Drugoga svjetskog rata temelji se na razmjerno slabo dostupnom i sačuvanom izvornom gradivu te na oskudnom broju radova koji su progovorili o tom važnom i dramatičnom razdoblju vodičke povijesti.

Istraživanje je ipak omogućilo sastavljanje kraćeg pregleda toga razdoblja, koje je na početku rata karakterizirao život Vodica i Vodičana pod talijanskom vlašću, ali i početaka te rasplamsavanja otpora talijanskoj dominaciji pod vodstvom Komunističke partije Hrvatske/Jugoslavije u sklopu partizanskoga pokreta. Talijanska dominacija i politika su s povijesne pozornice maknuli sve druge domaće društvene i političke skupine koje su dominirale vodičkim životom u međuraću. KPH/KPJ ostala je jedina ozbiljna snaga u mjestu i njegovoj okolici, koja je još od početnih ratnih mjeseci znatno utjecala na raspoloženje i život stanovništva. U tom se smislu stanje nije značajnije promijenilo ni u ratnoj završnici kada su Vodice oko godinu dana formalno živjele pod vlašću Nezavisne Države Hrvatske, a stvarno pod njemačkom vojničkom okupacijom.

ŠIME IVAS I

HRVATSKO PROLJEĆE

doc. dr. sc. Zlatko Begonja

Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru, Zadar

Član partizanskog pokreta iz Drugoga svjetskog rata i aktivist Komunističke partije Jugoslavije, kao i nositelj brojnih jugoslavenskih odličja, Šime Ivas je u razdoblju Hrvatskoga proljeća početkom sedamdesetih godina dvadesetoga stoljeća zbog približavanja tadašnjoj politici hrvatskih reformista postao u dije-lu nomenklature vlasti društveno suspektnom osobom. Kazna koja je uslijedila bila je isključenje iz članstva Saveza komunista Jugoslavije (SKJ) 1973. godine. Ključni krimen koji se Šimi Ivasu stavljao na teret bilo je njegovo pomaganje tzv. masovnom pokretu u SR Hrvatskoj i njegovo nepodudaranje sa stajalištima pojedinih partijskih i političkih rukovoditelja u Zadru, koji su javno osuđivali djelovanje hrvatskih proljećara. U tom kontekstu optuživalo ga se i za „političku nebudnost“, čime je, prema partijskoj tvrdnji, stao na stranu nacionalističke politike u Savezu komunista Hrvatske (SKH). Upravo zahvaljujući kvalifikacijama koje je nametnula Partija o propustima i suradnji s pojedincima iz struktura vlasti u SR Hrvatskoj koji su bili nositelji nacionalno-političkog pokreta, Šime Ivas postao je politički disident, bez obzira koliko je u tome bio angažiran.

ZNANSTVENI SKUP
VODICE KROZ POVIJEST

IZDAVAČ

Pučko otvoreno učilište Vodice

ZA IZDAVAČA

Gordana Birin, prof.

PRIJELOM I GRAFIČKA PRIPREMA

2FG studio

TISAK

Print centar, Šibenik

NAKLADA

100

Vodice, svibanj, 2019.